CENSORSHIP DURING THE ROMANIAN PROLETCULTISM

Alexandra Zotescu
PhD. Student, Transilvania University of Braşov

Abstract: In a totalitarian state, where the power system was a particular one, the social life had an unusual activity and the culture had unexpected parts, the relaation between literature and politics was special. During communism the culture was subordinated to the politcal system and the writers became sometimes officers of that system. The censorship was the first condition for the literature existence. By respecting the party's indications, the censors asked the writers changes of vision. They had to get inspired only from the socialist actuality, to inculcate the fact that during communism people lived better than in any other historical period and that the ones who were against communism distroyed the Romanian spirituality. Proletcultism represented a hostile era in which the literature was oriented in a wrong direction and it was marked by a conflict between esthetic and politics, as well the two sides writers (the ones who accepted the ethical compromise and the ones who managed to maintain a certain independence concerning their work). The censorship role was to anihilate the gap between reality and ideology. The cultural view during the Romanian communism became more and more degraded. Romania was a closed society characterized by repression on each level.

Keywords: proletcultism, censorship, propaganda, socialist realism.

Istoria regimului comunist în România reprezintă, fără doar şi poate, o perioadă ostilă culturii, în primul rînd. Partidul a început noua relaţie cu cultura prin manevre de distrugere a acumulărilor şi a instrumentelor culturale existente.

Este cu adevărat greu să putem vorbi despre o rezistenţă prin cultură într-o epocă în care intruziunea politicului în viaţa oamenilor se făcea la orice nivel. Autorităţile comuniste au luat toate măsurile necesare pentru transformarea literaturii în instrument de propagandă. Rolul actului literar era de a contribui prin mijloace specifice la formarea „omului nou", la educarea acestuia în spiritul noilor realităţi, altfel spus, de a fi o prelungire a serviciului de propagandă. Realismul socialist însemna să scrii nu ceea ce vedeai în realitate, ci ce ar fi trebuit să fie realitatea.

După instaurarea regimului comunist, cultura a fost subordonată politicului. Singura confruntare reală devine cea dintre literatură şi antiliteratură, dintre primatul valorilor şi primatul ideologiei, care în curînd va triumfa. În general, literatura a acţionat la unison cu mass-media pentru a manipula populaţia. A fost o literatură aservită, al cărei rol îl constituia acela de a susţine regimul, de a ridica în slăvi faptele *tovarăşului* şi ideologia politice, ce urmărea schimbarea radicală a mentalităţii oamenilor.

Atitudinea proletcultistă are, pe lîngă explicaţia ideologică, şi o explicaţie psihologic-emoţională, prin suprimarea oricărei autonomii în domeniul culturii, instituirea unui control riguros al tuturor manifestărilor culturale şi artistice menite să asigure controlul să stimuleze manifestări de cultură, care să-i servească scopurile politice[1].

Cenzura este definită drept *control prealabil exercitat, în unele state, asupra conținutului publicațiilor, spectacolelor, emisiunilor de radioteleviziune și, în anumite condiții, asupra corespondenței și convorbirilor telefonice; organ care exercită acest*

[1]Marin Radu Mocanu *Cenzura a murit, trăiască cenzorii*, EuroPress Group, Bucureşti, 2008, p. 35.

BDD-A27965 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:17 UTC)

control[2]. Astfel, cenzura reprezintă actul unei entităţi politice, religioase, militare sau administrative de a condiţiona exprimarea şi difuzarea de opinii, informaţii, creaţii literare, pe care publicul are dreptul să le cunoască, în funcţie de principiile pe care entitatea respectivă doreşte să le protejeze[3].

Niciun sistem totalitar nu poate afirma despre sine că îi controlează pe deplin pe cei aflaţi sub autoritatea sa dacă nu le controlează acestora şi modul de a vorbi, de a scrie, într-un cuvînt, de a gîndi. Dacă lucrurile nu ar sta astfel, un atare regim n-ar avea prea multe şanse să supravieţuiască. Este şi părerea lui Mihai Coman: „Supravegherea tuturor şi, prin ea, controlarea actelor de comunicare, reprezintă un ingredient al menţinerii la putere”[4]. Dar cenzura nu este caracteristică doar unui sistem opresiv. Se întîlneşte adesea şi în ţări cu regimuri democratice „Apărută pe scena evoluţiei sociale odată cu organismul statal ce exercită ceea ce se cheamă, într-un cuvînt, Puterea, cenzura a cunoscut, în timp, intensităţi şi forme multiple, dovedindu-se indispensabilă pînă şi funcţionării societăţilor democratice şi chiar celor contemporane”[5].

Cenzura este arta de a descoperi intenţiile malițioase în operele literare, iar cenzorul trebuie să fie convins că fiecare cuvînt dintr-o lucrare conține o aluzie perfidă. Cenzorul perfect ştie că ideal este să descoperi intenţii chiar şi atunci cînd autorul nu le-a avut, este capabil să descopere, de la prima vedere, o injurie la adresa moralei publice. Deviza cenzorului trebuie să fie: „Tăiem, tăiem, că rămîne destul!”[6]

În mod general, cenzura îndeplineşte mai multe funcţii, între care Bogdan Ficeac identifică drept cea mai importantă „crearea unei noi elite potrivit unui canon ideologic stabilit de suveran”[7]. Subsumată acestei funcţii, o alta este „netezirea traseului mesajului propagandistic, pe lîngă limitarea dreptului la informare şi a libertăţii de exprimare”[8].

Nicolae Manolescu distinge două părţi ale perioadei comunismului românesc: comunismul internaţionalist, aşa-zis „natural“, şi comunismul naţionalist, împotriva doctrinei, artificial, „baroc”[9]. Acestor două părţi le corespund două mari etape importante în istoria cenzurii, dintre mai 1949 (anul înfiinţării Direcţiei Presei şi Tipăriturilor din Ministerul Artelor şi Informaţiilor) şi decembrie 1989: o cenzură bazată pe criterii ideologice foarte clare si pe nomenclatoare de autori, titluri şi, cea de-a doua etapă este a „cenzurii cu suport ideologic confuz şi contradictoriu, în care «ortodoxia» comunistă e bîntuită de fantome ale naţionalismului şovin, ale antisemitismului şi ale protocronismului”[10].

În cultura totalitară, cenzura îndeplinea funcţia de observator unic. Cenzura dădea naştere unei literaturi, obliga să se scrie într-un anume fel. În orice situaţie, ea asigură vizibilitatea actorului cultural: fie pe lista autorilor interzişi, fie pe cea a autorilor editaţi. Niciun scriitor nu trecea nebăgat în seamă. Obiectivul cenzurii nu a fost numai acela de a stabili cine nu publică şi ce nu se citeşte, ci, în egală măsură, de a hotărî cine urmează să publice şi ce tip de literatură urmează să fie citită de români. Cenzura determina, prin presiuni succesive, producerea unei literaturi compatibile cu exigenţele ideologice.

---

[2]*Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a III-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti”, Univers Enciclopedic, 2009.
[3]Marian Petcu, *Puterea şi cultura – o istorie a cenzurii*, Editura Polirom, Iaşi, 1999, p. 8.
[4]*Idem*, p. 7.
[5]M.R. Mocanu, *Cenzura comunistă*, Editura Albatros, Bucureşti, 2001, p. 7.
[6]Jean-Jacques Brocheir, *Les arguments contre la censure*, în Communications, 9, 1967, p. 64, apud. Liliana Corobca, *op. cit.*, p. 160.
[7]Bogdan Ficeac, *Cenzura comunistă şi formarea „omului nou”,* Editura Nemira, Bucureşti, 1999, p. 13.
[8]Marian Petcu, *op. cit.*, p. 17.
[9]Marian Victor Buciu, *N. Manolescu despre cenzură*, „Apostrof”, anul XXI, 2010, nr. 4 (239), sursa http://www.revista-apostrof.ro
[10]Nicolae Manolescu, *Cenzura veselă*, „România literară”, nr. 7, 1999, sursa http://www.romlit.ro

BDD-A27965 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:17 UTC)

Ca mijloc de exercitare a puterii, cenzura n-a acţionat singură, instrumentele puterii politico-ideologice comuniste fiind propaganda, cenzura şi Securitatea. Propaganda îşi propunea schimbarea modului de a gîndi al oamenilor printr-o continuă îndoctrinare. Securitatea a fost implicată activ în viaţa culturală a României şi la aplicarea eficientă a cenzurii, la crearea unei presiuni continue asupra întregii societăţi, în vederea supunerii totale ideologiei politice. R.J. Lifton enunţă principiile esenţiale de informare ale propagandei – „ce trebuie să ştie poporul" – şi ale cenzurii – „ce nu trebuie să ştie poporul". Combinate, cele două instituţii urmăresc remodelarea gîndirii, avînd la dispoziţie pentru aceasta opt căi de acţiune: „controlul comunicaţiilor umane", „manipularea mistică", cerinţa de puritate, cultul confesiunii, „ştiinţa sacră", remodelarea limbajului, doctrina mai presus de oameni şi delimitarea socială. Rolul primordial în toate acestea îl joacă minciuna"[11].

Modelul ce trebuia adoptat în toate domeniile culturale va fi activitatea industrială, punîndu-se accent pe spiritul muncitoresc, pentru că literatura se va adresa clasei muncitoare, oamenilor de rînd, cei ce puteau fi mult mai uşor manipulaţi datorită lipsei de educaţie. „Se importă de la sovietici tehnologia (doctrina realismului socialist) pentru fabricarea noii literaturii, se califică, în şcoli sau la locul de muncă, lucrătorii necesari, se pun în circulaţie broşuri cu instrucţiuni de utilizare a noii metode de creaţie, se întocmesc planuri de producţie, se organizează schimburi de experienţă şi şedinţe de analiză a muncii, se atribuie premii fruntaşilor în întrecerea socialistă (căci competiţia din spaţiul creaţiei literare devine o întrecere socialistă, arbitrată de partid), sunt sancţionate exemplar, prin admonestări publice sau concedieri, abaterile de la disciplina muncii"[12].

Comparativ cu celelalte modele cenzurale, cel de tip comunist se deosebeşte radical atît prin tehnicile de supraveghere şi reprimare folosite, cît şi prin ambiguităţile discursului de impunere şi de captare a „voinţei populare", astfel încît pe măsură ce instituţiile de control se consolidează, iar discursul politic devine dominant, „momentul revoluţionar" pierzîndu-se în trecut, acestea devin tot mai rigide, mai încremenite în proceduri standard, înrobite „limbajului de lemn".[13]

Prin intermediul Cominternului şi a partidelor comuniste din Europa, politica sovietică s-a răspîndit şi în ţările cu regim democratic. În Franţa au fost înfiinţate la începutul anilor '50 biblioteci pentru muncitori, sub egida Partidului Comunist Francez, în care literatura „decadentă", „coruptă", „pornografică" era interzisă, fiind promovată literatura sovietică, „sănătoasă". Nici regimul nazist nu a operat diferit, în listele indexate de cenzură se aflau, pe lîngă autorii germani, mulţi autori sovietici, dar şi americani, britanici şi francezi[14].

Cenzura a jucat, simultan, două roluri[15]: unul negativ, acela de a interzice, şi unul pozitiv, acela de a crea, prin selecţie ideologica, un „front literar", un „front istoric", un „front ştiinţific". Primul rol s-a exercitat preponderent şi brutal în perioada imediat următoare instalării puterii comuniste, cu scopul clar de a redefini cultura română din temelii. Cel de-al doilea rol, de creare a unei noi elite devotate, fidele, disciplinate, cu rol de selecţie şi supraveghere, s-a exercitat în timp cu intensităţi diferite şi cu ţinte schimbătoare. Noua elită şi-a intrat în rol, fie că era vorba de o aderare voluntară la ideologia politică sau de constrîngere. Cenzura devenise o formă eficientă de înstrăinare a omului de vechile valori şi

[11]R.J. Lifton, *Reforma gândirii şi psihologia totalitarismului,* apud. Bogdan Ficeac, *Cenzura comunistă şi formarea omului nou*, Editura Nemira, Bucureşti, 1999, p. 14.
[12]Alex. Ştefănescu, *Literatura scrisă la comandă*, „România literară", nr. 27, 2005, sursa http://www.romlit.ro
[13]Marin Radu Mocanu, *Cenzura comunistă*, ed. cit., p. 15.
[14]Jan-Pieter Barbian, Literaturpolitik im NS-Staat. Von der „Gleichschaltung" bis zum Ruin, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main, 2010, p. 270, apud. Liliana Corobca, *op. cit.*, p. 54.

[15]Viorel Nistor, *Istorie, morală, literatură. Cenzura comunistă*, „Cultura", 28 aprilie 2011, sursa http://revistacultura.ro

BDD-A27965 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:17 UTC)

atitudini, care periclitau buna funcţionare a ideologiei politice şi era cel mai bun mijloc de conturare a „omului nou", comunist.

Iulian Boldea surprinde activitatea cenzorilor: „cer nonşalant modificări de viziune, schimbări de personaje şi de tipologie, adaosuri sau, dimpotrivă, ciuntiri, noi şi noi prefaceri, mutilări, cu o totală desconsiderare pentru voinţa artistului şi niciodată descurajată de absurditatea propriilor intervenţii"[16]. Aceste intervenţii brutale, dar necesare din punct de vedere politic şi ideologic, sfîrşesc prin a distruge artistic opera, făcînd-o, astfel, complet ineficientă. Tot ceea ce conta era alinierea operelor la temele impuse şi tolerate de partid. Aparatul regimului deţinea monopolul revizuirilor ideologice, cu nefaste urmări estetice.

În funcţie de momentul examinării creaţiei culturale se disting cenzura ,,preventivă" şi cenzura ,,a posteriori"[17]. Prima, din perspectivă istorică, a fost cenzura preventivă, prin care se dorea eliminarea tuturor aspectelor, considerate inoportune pentru publicare; ea se aplica înaintea realizării produsului cultural, sub forma intervenţiilor asupra planului editorial, al programului reprezentaţiilor ori repertoriilor şi/sau în momentul elaborării acestuia, în faza de manuscris, montaj de film ori repetiţie. Cenzura ,,a posteriori" se realizează după finalizarea produsului cultural, controlul fiind în acest caz justificat de verificarea modului în care s-au materializat indicaţiile date de autoritate sau prevederile legale. De regulă, cenzorul solicita modificări ale conţinutului şi/sau formei produsului de realizarea cărora depindea publicarea acestora.

O altă formă de cenzură a fost autocenzura: „aceasta devine expresia consecinţelor pe care le presupune exprimarea în spaţiul public a ceea ce gîndeşte şi exprimă creatorul, în spaţiul privat"[18]. Autocenzura presupune a-ţi cenzura propriile gînduri sau acţiuni, practicată de teama unor sancţiuni venite din partea Securităţii, care exercita un control vehement la toate nivelurile. „Autocenzura se dezvoltă în primul rînd la autorii care acced la spaţiul public (românesc) şi nu afectează doar practicile literare, ci şi comportamentul (prioritar cel public) sau, mai larg, antrenează modificări ale schemelor de acţiune, manierelor de a evalua, interpreta, simţi"[19]. Putem vorbi de o autocenzură ce intervenea după o perioadă de interdicţie cu rol de disciplinare a unor autori incomozi pentru regim. Pe de altă parte, autocenzura putea veni şi din interior, în unele cazuri, cînd era dorită de către scriitor (fiind unealta folosită de scriitori pentru a echilibra raportul dintre politic şi literatură) şi conotată pozitiv (mai ales de către critica literară, care vede în autocenzură de multe ori o direcţie precisă a autorului, o amprentă a acestuia).

Puterea asupra comunicării umane se referă nu numai la cenzurarea informaţiilor pe care le primeşte individul din exterior, ci şi la comunicarea cu el însuşi. Antagonismul dintre opresiunile exterioare şi sentimentele interioare îl determină pe individ să se simtă nesigur, ameninţat permanent de controlul societăţii. Oamenii obişnuiau să ţină adevărul în ei, să-l împărtăşească doar unui număr restrîns de apropiaţi, prieteni şi membri ai familiei; în schimb, ei îşi rosteau în public devotamentul faţă de Partidul Comunist şi faţă de politicile sale economice şi sociale. Oamenii foloseau deci, în mod curent, două limbaje: unul privat, prin intermediul căruia se formulau adevărurile referitoare la societate, şi unul public, utilizat pentru exprimarea principiilor ideologice ale cunoaşterii adevărului societăţii.

[16]Iulian Boldea, *Cenzura şi teatrul*, „Apostrof", anul XX, 2009, nr. 10 (233), sursa http://www.revista-apostrof.ro

[17]Felix Ostrovschi, *Cenzura comunistă*, în *BiblioRev*, ISSN 1584-1995, Nr. 14, sursa http://www.bcucluj.ro/bibliorev/arhiva/nr14/carte2.html

[18]Felix Ostrovschi, *op. cit.*

[19]Dan Lungu, *Schiţă pentru studiul cenzurii în comunism*, „România literară", nr. 41, 2000, sursa http://www.romlit.ro

BDD-A27965 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:17 UTC)

La cîţiva ani după instaurarea comunismului în România, ani în care a funcţionat Cenzura Militară, supusă regulilor sovietice, s-a trecut la înfiinţarea unor instituţii care aveau ca scop controlul informaţional. Astfel, s-a hotărît înfiinţarea unui organ central sub conducerea Comitetului Central al Partidului Comunist şi a Consiliului de Miniştri care era menit să asigure respectarea prevederilor Constituţiei şi a celorlalte acte normative în domeniul său de activitate.

Pe data de 15-16 ianuarie 1945 sunt desemnaţi reprezentanţii care să facă parte din comisia pentru funcţionarea Cenzurii Presei. Această comisie va fi compusă dintr-un reprezentant al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, un avocat din Contenciosul Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, un reprezentant al Sindicatului Presei, şeful Cenzurii Presei şi un profesor universitar cu specialitatea Drept Constituţional[20].

Ulterior, la 20 mai 1949 a fost emis un „Decret Nr. 214 pentru transformarea Ministerului Artelor şi Informaţiilor în Ministerul Artelor", în urma căruia Direcţia Presei şi Tipăriturilor din fostul Minister al Artelor şi Informaţiilor se transformă în Direcţia Generală a Presei şi Tipăriturilor[21].

Concomitent cu hotărîrile guvernamentale care stabileau sarcinile instituţiei cenzurii, Buletinul Oficial publica decizii ale aceluiaşi Consiliu de Miniştri care reglementau activitatea Direcţiei Generale a Presei şi Tipăriturilor. Astfel, unele HCM stabileau ce poate şi ce nu poate apărea în presă, în filme, spectacole, în general, în domeniile în care DGPT avea atribuţii. Aşa este HCM nr.343/1952[22], ce introduce un regulament privind importul materialelor de presă şi editură, clasificarea, păstrarea şi folosirea lor: erau interzise publicaţii care în mod permanent prezentau un caracter, „făţiş sau camuflat, duşmănos, antidemocratic, anticomunist, aţîţător la război"[23]; ştirile, articolele sau imaginile tendenţioase, manifestări ale duşmanului de clasă îndreptate împotriva regimului, Constituţiei sau altor legi ale RPR; ştirile, articolele sau imaginile tendenţioase îndreptate împotriva URSS, a conducătorilor sovietici şi a ţărilor de democraţie populară sau să menite să defăimeze aceste ţări.

În cadrul acestei instituţii – Cenzura – exista Serviciul Cenzurii Presei care avea o serie de atribuţii:

- Controlează presa şi orice publicaţiune răspîndită prin orice mijloc pe teritoriul Ţării, inclusiv cele tipărite în străinătate şi intrate în Ţară.
- Controlează toate spectacolele şi textele ce urmează a fi reprezentate sau difuzate în public, inclusiv filmele cinematografice.
- Autoriz[eaz]ă apariţia oricărui ziar sau publicaţie periodică nouă sau reapariţia unei publicaţiuni ce a fost suspendată. Autorizaţiile menţionate se dau în condiţiunile prevăzute de D.L. Nr. 1507/938 şi în urma avizului Direcţiei Presei din Ministerul Afacerilor Străine.
- Autorizează tipărirea oricărei cărţi, mai puţin tipăriturile oficiale sau manualele didactice aprobate de Ministerul Educaţiei Naţionale[24].

Uniunea Sindicatelor de Artişti, Scriitori, Ziarişti, constituită la Bucureşti în zilele de 29-30 august 1945, avîndu-l ca preşedinte pe Mihail Sadoveanu, a reprezentat o altă manieră de a avea acces nelimitat la ce, cît şi cum se scria, de a dirija din interior şi cît mai uşor direcţia spre o literatură aservită regimului. La al doilea congres al acestui for, în octombrie, s-au condamnat într-un mod foarte violent toate formele de cultură occidentală, considerată a

[20]Arhivele Naţionale Istoric Centrale (ANIC), fond Consiliul de Miniştri (CM), dosar 82/1945, fila 3, apud. Liliana Corobca, *Controlul cărţii. Cenzura literaturii în regimul communist din România*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2014, p. 9.
[21]ANIC, CPT, 10/1949, f. 3, apud. Liliana Corobca, *op. cit.*, p. 21.
[22]Bogdan Ficeac, *op. cit.*, p. 48.
[23]*Ibidem.*
[24]Liliana Corobca, *op. cit.*, p. 11.

BDD-A27965 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:17 UTC)

fi decadentă, dăunătoare . Tot cu această ocazie se marchează debutul „realismului socialist" ca dogmă în creaţia artistică şi în jurnalism[25].

În studiul consacrat cenzurii comuniste din România, Gábor Győrffy[26] vorbeşte de mai multe faze ale cenzurii aplicate în perioada regimului comunist. În prima fază, supravegherea publicaţiilor a fost efectuată de comandamentele sovietice locale, împreună cu Comitetele de Cenzură de pe lîngă Ministerul Propagandei. Instituţia românească a Direcţiei Generale a Presei şi Tipăriturilor şi-a format însă în scurt timp structura organizatorică şi şi-a stabilit principiile de funcţionare, care s-au conformat de-a lungul vremii variaţiilor direcţiei ideologice[27]. În anii cincizeci, supravegherea realizată de DGPT a fost completată de activitatea Secţiilor de Propagandă şi Agitaţie, respectiv Presă a comitetelor de partid, care a avut menirea de a elimina din sfera publică toate elementele care nu corespundeau concepţiei asupra lumii propagate de instituţiile propagandei.

Manifestările proletcultiste au loc după 1947 violent, agresiv, plenar, în primul rînd în maniera prosovietismului „care devine fără reticenţe o atitudine profund umilitoare şi al cărei simbol central îl constituie cultul lui Stalin."[28] Atacurile orchestrate împotriva unor mari personalităţi culturale în viaţă – Arghezi, Călinescu, Blaga, Barbu ş.a. – aveau ca scop imediat să servească drept lecţii dure pentru toţi scriitorii, intelectualii, în general, forţînd astfel adeziunea lor la politica şi ideologia comunistă.

Anul 1948 vine cu schimbări hotărîtoare, desfiinţarea întreprinderilor particulare asigurînd de acum înainte monopolul statului asupra librăriilor, anticariatelor. După desființarea bibliotecilor particulare, anticariatele au devenit ținta cenzurii. Numărul acestora se va reduce drastic, iar din 1950 va funcționa doar un Anticariat General, controlat de stat[29].

Distrugerea masivă a cărţilor din primii ani ai regimului comunist este marcată de lipsă de organizare şi responsabilitate. Pînă vor ajunge să deţină controlul asupra tuturor tipăriturilor, funcţionarii cenzurii vor întîmpina mai multe dificultăți. Unii editori și librari au încercat să distribuie cărțile ce trebuiau epurate vînzătorilor ambulanți pentru a evita controlul vigilent al autorităților[30]. Acest conflict s-a încheiat, în cele din urmă, cu victoria cenzorilor care au reuşit să identifice reţelele create şi să îi sancţioneze pe făptaşi.

Au fost stabilite liste cu publicaţii, opere sau autori care pot vedea lumina tiparului, şi liste cu publicaţii şi opere care trebuiau interzise, cu autori care trebuiau scoşi din circuitul public. Aceasta conţine peste 2000 de autori, mii de cărţi interzise, zeci de edituri retrase din circulaţie şi zeci de mii de colecţii retrase din circulaţie[31]. Printre autorii ale căror cărţi au fost interzise se numără: Ioan Agârbiceanu, Grigore Antipa, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Brătescu Voineşti, I.C. Brătianu, Emil Cioran, Octav Desilla, Mihail Drumeş, Mircea Eliade, Octavian Goga, Nicolae Iorga, Panait Istrati, Sextil Puşcariu, Liviu Rebreanu, I. Teodoreanu, Vasile Voiculescu ş.a. Deşi primeau indicaţii să distrugă cărţi cu conţinut neaccept de regim, publicate între 1917-1944, consilierii regionali preferau de cele mai multe ori să ardă întreaga bibliotecă, iar cenzorii din Bucureşti descopereau că nu mai aveau ce controla. Astfel arăta un referat făcut de cenzor în urma controlului: „Biblioteca numără 12.563 titluri de cărți.

[25]Marian Petcu, *op. cit.*, p. 164.
[26]Gábor Győrffy, *Cenzură şi propagandă în România comunistă*, Editura Korunk — Komp-Press, 2009, sursa http://www.korunk.org

[27]*Ibidem.*
[28]Marin Radu Mocanu, *op. cit.*, 2001, p. 16.
[29]Liliana Corobca, *op.cit.*, p. 29.
[30]*Idem*, p. 28.
[31]Marin Radu Mocanu, *Cenzura a murit, trăiască cenzorii*, Ed. cit., p. 7.

BDD-A27965 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:17 UTC)

Operația de epurare a fost făcută conștiincios de către responsabilul bibliotecii, scoțîndu-se chiar cărți neprevăzute în broșură"[32].

„Publicațiile interzise pînă la 1 Mai 1948" cuprind listele propuse de Ministerul Informațiilor, în care sunt enumerați 28 de autori români, indezirabili ai noului regim - Antonescu Ion, Antonescu Mihai, Antonescu Maria Mareşal, Alexianu Gh., Brăileanu Traian, Codreanu Corneliu Zelea, Cuza A.C., Crainic Nichifor, Cantacuzino Alexandru, Călinescu Armand, Cancicov Mircea, Dianu Romulus, Goga Octavian, Gyr Radu, Moța Ion, Manoilescu Mihail, Marcu Alexandru, Maniu Iuliu, Mihalache Ion, Popescu Stelian, Sima Horia, Sân-Giorgiu Ion, Șeicaru Pamfil, Seișanu Romulus, Sidorovici Teofil Gh., Schmidt Andreas, Vaida-Voevod Al., Vulcănescu Mircea[33]

Interzicerea lucrărilor acestor autori a fost o strategie de rupere a legăturilor cu vreun alt sistem social în afara celui comunist. Noua literatură destinată maselor populare nu putea fi scrisă decît conform învăţăturii leniniste. La edituri şi tipografii apăreau numai autori sovietici şi cărţi despre ritmul industrial socialist, mişcarea sindicală, rolul creator al poporului sovietic ş.a.

Tineretul creator din acea perioadă a fost considerat a fi cel mai uşor de prelucrat şi manevrat. Fiind dornici de afirmare, tinerii scriitori erau cei dintîi vizaţi pentru a scrie o *nouă* literatură. În această direcţie şi-au exersat condeiul: Traian Coşovei, Nicolae Jianu, Maria Banuş, Dan Deşliu ş.a.

Autori ca Tudor Arghezi (*Ochii Maicii Domnului*), Perpessicius (*Menţiuni critice*), Al. Phillipide (*Scriitorul despre arta lui*), Marcel Proust (*În căutarea timpului pierdut*), Al Piru (*Opera lui Ibrăileanu*) erau refuzaţi la tipar pe motivul lipsei de fonduri. Doar la Editura pentru Literatură şi Artă, condusă de Al. Rosetti, s-a continuat editarea unor cărţi de cultură naţională şi universală, fiind reeditaţi scriitori ca: Ion Creangă, I.L. Caragiale, I. Slavici, V. Alecsandri, N. Bălcescu, Balzac, Cehov, Tolstoi etc[34].

Marian Petcu susține că din documentele studiate rezultă că numai între anii 1944-1948 au fost scoase din circulație 8779 lucrări, la care se adaugă un număr neprecizat de lucări ale căror autori au fost numai nominalizați între interzişi, ceea ce echivala cu interdicție asupra întregii lor creații[35].

Între anii 1945-1949, epurarea s-a făcut în cadrul Ministerului Propagandei, Serviciul Aplicării Armistiţiului, mai tîrziu Serviciul Defascizării. Principalele criterii de epurare a cărţilor au fost defascizarea (publicaţiile periodice şi neperiodice apărute de la 1 Ianuarie 1917 pînă la 23 August 1944 cuprinzînd idei legionare, fasciste, hitleriste, şoviniste, rasiste) şi evoluția vieții politice (persoane intrate în dizgrație, comuniști potențiali concurenți ai puterii)[36].

După înființarea Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor, începînd din 1949, cenzorii responsabili de „controlul cărții" par mai conștienți de valoarea unor cărți, ținînd cont de observațiile lor în urma controalelor, avînd în vedere că anumite opere erau cerute de instituțiile străine contra cost, iar statul obținea astfel un preț avantajos[37].

Observațiile unui cenzor în urma unui control efectuat în Buzău: „stoc de cîteva sute de cărți depozitate pentru topit care merită cruțate, o parte din aceste cărți pot fi restituite bibliotecilor respective (școlare), altele pot servi la sporirea bibliotecilor noastre documentare,

[32]ANIC, fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri (CPT), dosarul 7/1948m ff. 202-205, Document semnat: 30.VIII.1949, apud. Liliana Corobca, *op. cit.*, p. 27.
[33]Paul Caravia (coord.), *Gândirea interzisă. Scrieri cenzurate. România 1945-1989*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2000, p. 24, apud. Liliana Corobca, *op. cit.*, p. 56.
[34] Marian Petcu, *op. cit.*, p. 9.
[35]*Idem*, p. 167.
[36]Paul Caravia (coord.), *Gândirea interzisă. Scrieri cenzurate. România 1945-1989*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2000, pp. 24-28, apud. Liliana Corobca, *op. cit.*, p. 22.
[37]Liliana Corobca, *op. cit.*, p. 33.

BDD-A27965 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:17 UTC)

iar restul poate fi dirijat bibliotecilor externe de documentare. Titluri importante – Xenopol – *Istoria Românilor*, Titu Maiorescu – *Critice*, Virgiliu – *Bucolicele*, Sofocle – *Antigona*, Platon – *Banchetul* și *Phaidon*, Spiru Haret - *Ștefan cel Mare*, Dimitrie Cantemir – *Descrierea Moldovei*, Comenius – *Didactica Magna*, Varlaam – *Cazania*, Coșbuc – *Romanțe și cîntece*, Caragiale – *Opere*, Dante – *Paradisul*, Negruzzi - *Amintiri din Junimea*, Gh. Brătianu – *Napoleon al III-lea*, Lovinescu – *Titu Maiorescu și posteritatea lui critică*, Dobrogeanu-Gherea – *Critice*, traduceri din clasici din colecția Biblioteca pentru toți (Platon, Shakespeare, Cicero, Cehov, Ibsen)" [38].

Bibliotecile publice au fost epurate de lucrările interzise, dar au fost completate cu traduceri din literatura rusă; operele lui Marx, Engels, Lenin şi Stalin erau nelipsite din noile fonduri şi au devenit cărţi de căpătîi pentru noua cultură a realismului socialist.

Cu toate acestea, a existat o disconcordanță a procesului de epurare a cărților. Epurarea nu se desfășura uniform, în timp ce la bibliotecile mari din țară se epurau ultimele lucruri ale elementelor antipartinice, la unele biblioteci provinciale încă se mai găseau cărți fasciste, șoviniste, mistice sau antisovietice. De aceea, în anii '60, funcționarii DGPT vor face un nou control foarte minuțios, de data aceasta la bibliotecile sindicale școlare. Sunt scoase cărțile dăunătoare, fiind precizat uneori și motivul interzicerii: „Lucrări fasciste şi reacționare - lucrări de Emil Cioran, Legile minorităților sociale de D. Gusti; Lucrări șoviniste, naționaliste, antisovietice – *Poeții ardeleni* – antimaghiară, *Fabule* de V. Militaru, Cărți mistice – peste 200 de broșuri de propagandă catolică, *Cîntarea cîntărilor* de Corneliu Moldovan, 2.000 exemplare de lucrări de propagandă iezuită; Lucrări scrise de trădători ai clasei muncitoare și deviatori – L. Pătrășcanu, Ana Pauker; Lucrări scrise de oportuniști, reformiști – Ilie Moscovici, Șerban Voinea, Otto Bauer"[39].

S-au desfășurat campanii literare împotriva scriitorilor ce au sprijinit politica partidului. Ana Selejan identifica patru astfel de dezbateri literare: 1) în 1944-1945 înfruntarea dintre adepții noii literaturi și susținătorii literaturii neangajate, numită generic literatura turnului de fildeș. Cei din urmă, în număr mic – Al. Philippide, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Arghezi – au apărat varietatea formelor creatoare și s-au orientat spre teme ne-sociale; 2) în anul 1946 se detașează privind trădarea intelectualilor, adică a relației creatorilor cu politica, implicarea directă a unor prsonalități marcante pe listele Frontului Național Democratic – G. Călinescu, M. Sadoveanu, Gala Galaction, M. Ralea, Tudor Vianu, Gr. Moisil, Iorgu Iordan; 3) Între anii 1946-1947 o altă campanie privea criza culturii, definită drept „vasalizare", „dirijism ideologic", „statalizare", „tirania politicului"; 4) campania împotriva decadentismului între anii 1947-1948, adică literatura modernistă, tradiționalistă, simbolistă, naturalistă, prin radiografiile critice ale lui Ov.S. Crohmălniceanu, Ion Vitner, N. Moraru, Al.I. Ștefănescu în scopul promovării realismului socialist[40].

După primele valuri de epurări, cele mai teribile din istoria României (anii 1945-1948), a urmat o perioadă mai calmă (anii 1949-1952), cînd interzicerea unor cărți coincidea cu salvarea altora, considerate, pe bună dreptate, valoroase. În documentele cenzurii apar și liste sau tabele cu cărți care, selectate dintre grămezile de volume epurate și abandonate prin depozite ori pivnițe, trebuiau recuperate și păstrate[41].

Cenzorii, ideologii lumii comuniste, încercau, prin toate mijloacele, să inventeze o altă realitate, o nouă morală şi o nouă literatură. Realitatea comunistă ideală exista doar la nivel teoretic, căci, de fapt, comunismul era dur şi oamenii resimţeau acest lucru din plin. Rolul cenzurii şi al propagandei a fost tocmai de a anihila prăpastia dintre ideologie şi realitate.

[38]ANIC, CPT, dosarul 7/1948, ff. 206-209, apud. Liliana Corobca, *op. cit.*, pp. 34-35.
[39]ANIC, CPT, d. 56/1961, ff. 9-18, apud. Liliana Corobca, *op. cit.*, pp. 65-66.
[40]Ana Selejan, *Trădarea intelectualilor. Reeducare și prigoană*, Ediția a II-a adăugită cu indice de nume și o prefață a autoarei, Editura Cartea Românească, București, 2005, p. 11, apud. Liliana Corobca, *op. cit.*, pp. 67-68.
[41]Liliana Corobca, *op. cit.*, p. 32.

BDD-A27965 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:17 UTC)

Cenzura a fost aplicată la toate nivelurile: era o modalitate de control al informaţiilor, un instrumentul folosit de regim în restructurarea concepţiilor maselor, în deformarea relaţiilor interpersonale sau în rescrierea istoriei, astfel încît să servească direcţiei impuse de Partid.

Ana Selejan remarcă o dialectică a vocabularului în intervențiile cenzoriale. Din 1944 pînă în 1947 dintre termenii obsesiv folosiți amintim: *fasciști, naziști, legionari, colaboraționiști, democrație, libertate, epurare, aservire, progres*. Prin 1947-1948 apar: exploatatori, dușmani, putrefacție, decadent. Din 1949 semantismul atinge apogeul: *bandiții, imperialism, puterea sovietică, obscurantism, canal, vigilență de clasă/ de partid/ proletară*[42].

Unor autori precum I. Alexandru, Ștefan Augustin Doinaș, Traian Coșovei, Sorin Titel, G. Bălăiță, F. Neagu li se aduc reproșuri pentru nerecunoașterea profundă a realităților sociale, o slabă selecție a faptelor de viață ce a dat naștere unei literaturi înecate într-un cotidian sumbru[43].

Au existat trei mari etape ale epurării, în ceea ce privește atitudinea față de moștenirea clasică: anii 1944-1948 au marcat interzicerea şi arderea în masă a cărţilor, anii 1949-1958 reabilitarea unor clasici, dar cu nenumărate intervențiiîn text, iar a treia etapă începe din 1958 și atinge punctul culminant în 1965-1968 are loc o reabilitare aproape totală, fără intervenții în text în tiraje mici şi în tiraje uriașe pentru mase, cu anumite intervenții cenzoriale[44].

Bogdan Ficeac îl citează pe Piotr Wierzbicki, ce în „Structura minciunii” enunţă principiile esenţiale de informare ale propagandei – „ce trebuie să ştie poporul” – şi ale cenzurii – „ce nu trebuie să ştie poporul”. Combinate, cele două instituţii urmăresc remodelarea gîndirii, avînd la dispoziţie pentru aceasta opt căi de acţiune: „controlul comunicaţiilor umane”, „manipularea mistică”, cerinţa de puritate, cultul confesiunii, „ştiinţa sacră”, remodelarea limbajului, doctrina mai presus de oameni şi delimitarea socială. Elementul comun esenţial în toate acestea este minciuna[45].

Autorizarea, adică viza Bun de Tipar, a reprezentat condiția esențială pentru apariția cărților. Chiar și după desființarea serviciului, viza a fost acordată în continuare, în cadrul altor departamente. Sistemul vizelor este complex. În 1960 ștampilele cu care operau cenzorii erau *B* – Bun de imprimat, *O* – Oprit, *V* – Bun de difuzat, *P* – pentru poștă și vamă. Acest sistem se va schimba, în 1969 se emite un nou ordin, prin care valabilitatea bunului de tipar este de 12 luni[46].

În momentul în care a preluat complet puterea, comunismul a distrus elita intelectuală. În toată perioada comunistă, creaţia literară nu a fost niciodată complet liberă, libertatea de exprimare şi de creaţie fiind privite cele mai mari ameninţări la adresa acestui regim totalitar, dictatorial: „Scriitorii lucrau, stimulîndu-se într-un mod simulant, într-un regim de (auto)cenzură. Toate intenţiile actului artistic tindeau să o ia razna ori erau măcar substanţial deturnate: a autorului, a textului, a cititorului. Regimul politic era supra-autor: unul colectiv, anonim; deşi numele unor funcţionari editoriali (cu feţe multiple de oportunişti sau mai rare de disidenţi şi opozanţi) din acel sistem mai pot fi recunoscute. Aparatul regimului deţinea monopolul revizuirilor ideologice, cu nefaste urmări estetice”[47].

BIBLIOGRAPHY

[42]Ana Selejan, *Literatura în totalitarism. Întemeietori și capodopere*, Ediția a II-a adăugită cu trei texte teoretice ale autoarei, Ed. Cartea Românească, București, 2007, pp. 10-11.
[43]ANIC, CPT, d. 1/1966, f. 116, apud. Liliana Corobca, *op. cit.*, pp. 172-173.
[44]Liliana Corobca, *op. cit.*, pp. 187-188.
[45]R.J. Lifton , *Reforma gândirii şi psihologia totalitarismului* apud B. Ficeac, *Cenzura comunistă şi formarea omului nou*, Editura Nemira, Bucureşti, 1999, p. 14.
[46]ANIC, CPT, d. 3/1969, f. 67, apud. Liliana Corobca, *op. cit.*, p. 154.

[47]Marian Victor Buciu, *Imposibila de-cenzurare*, „România literară”, nr. 19, 2008, sursa http://www.romlit.ro

BDD-A27965 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:17 UTC)

1. Arhivele Naţionale Istoric Centrale (ANIC), fond Consiliul de Miniştri (CM), apud. Liliana Corobca, *Controlul cărţii. Cenzura literaturii în regimul communist din România*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2014.
2. Barbian, Jan-Pieter, Literaturpolitik im NS-Staat. Von der „Gleichschaltung" bis zum Ruin, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main, 2010, *apud*. Liliana Corobca, *Controlul cărţii. Cenzura literaturii în regimul communist din România*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2014.
3. Iulian Boldea, *Cenzura şi teatrul*, „Apostrof", anul XX, 2009, nr. 10 (233), sursa http://www.revista-apostrof.ro
4. Brocheir, Jean-Jacques, *Les arguments contre la censure*, în Communications, 9, 1967, apud. Liliana Corobca, *Controlul cărţii. Cenzura literaturii în regimul communist din România*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2014.
5. Buciu, Marian Victor, *Imposibila de-cenzurare*, „România literară", nr. 19, 2008, sursa http://www.romlit.ro
6. Caravia, Paul (coord.), *Gîndirea interzisă. Scrieri cenzurate. România 1945-1989*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2000, pp. 24-28, apud. Liliana Corobca, *Controlul cărţii. Cenzura literaturii în regimul communist din România*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2014.
7. Corobca, Liliana, *Controlul cărţii. Cenzura literaturii în regimul communist din România*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2014.
8. *Dicţionarul explicativ al limbii române*, ediția a III-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti", Univers Enciclopedic, 2009.
9. Ficeac, Bogdan, *Cenzura comunistă şi formarea „omului nou"*, Nemira, Bucureşti, 1999.
10. Győrffy, Gábor, *Cenzură şi propagandă în România comunistă*, Korunk — Komp-Press, 2009, sursa http://www.korunk.org
11. Lifton, R.J., *Reforma gîndirii şi psihologia totalitarismului,* apud Ficeac, Bogdan, *Cenzura comunistă şi formarea omului nou*, Nemira, Bucureşti, 1999.
12. Lungu, Dan, *Schiţă pentru studiul cenzurii în comunism*, „România literară", nr. 41, 2000, sursa http://www.romlit.ro
13. Manolescu, Nicolae, *Cenzura veselă*, „România literară", nr. 7, 1999, sursa http://www.romlit.ro
14. Mocanu, Marin Radu, *Cenzura comunistă,* Albatros, Bucureşti, 2001.
15. Mocanu, Marin Radu, *Cenzura a murit, trăiască cenzorii*, EuroPress Group, Bucureşti, 2008.
16. Nistor, Viorel, *Istorie, morală, literatură. Cenzura comunistă*, „Cultura", 28 aprilie 2011, sursa http://revistacultura.ro
17. Ostrovschi, Felix, *Cenzura comunistă*, în *BiblioRev*, ISSN 1584-1995, Nr. 14, sursa http://www.bcucluj.ro/bibliorev/arhiva/nr14/carte2.html
18. Petcu, Marian, *Puterea şi cultura – o istorie a cenzurii*, Polirom, Iaşi, 1999.
19. Selejan, Ana, *Trădarea intelectualilor. Reeducare și prigoană*, Ediția a II-a adăugită cu indice de nume și o prefață a autoarei, Editura Cartea Românescă, București, 2005, apud. Liliana Corobca, *Controlul cărţii. Cenzura literaturii în regimul communist din România*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2014.
20. Selejan, Ana, *Literatura în totalitarism. Întemeietori și capodopere*, Ediția a II-a adăugită cu trei texte teoretice ale autoarei, Editura Cartea Românescă, București, 2007.
21. Ştefănescu, Alex., *Literatura scrisăla comandă*, „România literară", nr. 27, 2005, sursa http://www.romlit.ro

BDD-A27965 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:17 UTC)